

Зборник радова са III научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 12. марта 2011. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Година III / књ. 1

Крагујевац, 2012.

Ненад ИВАНОВИЋ¹
Београд

ИНДИВИДУАЛНА ЛЕКSIKA: ТВОРБЕНО-СЕМАНТИЧКЕ И ТВОРБЕНО-СТИЛСКЕ ОДЛИКЕ ИНДИВИДУАЛИЗАМА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (на материјалу из Речника САНУ)²

У првом делу рада се анализирају творбено-семантички и стилистички аспекти корпуса од око 250 индивидуално скованих глагола, придева и прилога, који су забележени у *Речнику српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (слова: А-О). У другом делу рада доносе се наводи који расветљавају природу индивидуалне лексике као засебне лексичко-семантичке и лексичко-стилске целине у српском језику.

Кључне речи: језичко стваралаштво, индивидуална лексика, творба речи, творбено-семантички модел, творбено-стилски модел

1. Увод

1.1. Комплементарним појмовима *индивидуализам*, *индивидуална реч*, *ха-џакс*, *оказионализам* и *песничка индивидуализација* у лингвистици се означавају лексеме које су за једну прилику сковали појединци (писци, песници или говорници српског језика), и које поседују „одређено стилско значење, типично за време, подручје или писца који је такву реч употребио“ (Предг. РМС: 11). Судићи према њиховим изворима у Речнику САНУ, може се закључити да се ове речи најчешће јављају у језику књижевности, и то у делима писаца који негују језичко стваралаштво као стилско средство помоћу кога се постижу динамизам и убедљивост приповедања (С. М. Сарајлија, Ј. С. Поповић, П. П. Његош, Л. Коштић, Ђ. М. Кодер, Ј. Ј. Змај и други).³

1.2. И поред тога што се индивидуална лексика, у повести књижевно-језичких истраживања, кристалисала као културно и језички значајна тема, специфичан статус индивидуализама у лексичком систему, условљен недефинисаном природом језичког знака који их представља, имао је за последицу нестабилну рецепцију овог типа лексике у српској лингвистици друге половине 20. века. Ово стање је нарочито видљиво у лексикографској полемици око (не)уношења инди-

1 nenad.ivanovic@isj.sanu.ac.rs

2 Рад је настао у оквиру пројекта *Лингвистичка истраживања савременог српског књижевног језика и израда Речника српскохрватског књижевног и народног језика САНУ* (бр. 148005) Института за српски језик САНУ, који у целини финансира Министарство науке и технолошког развоја Републике Србије.

3 Узимајући изложено у обзир, не чуди ни то што су се индивидуализми у нашој науци о језику до сада проучавали углавном са становишта анализе језика једног писца. Тек у новије време о индивидуалној лексичкој се говори као о хомогеној језичкој целини. За анализу филолошке рецепције оказионализма у 19. веку исп. Милановић 2009; а за опис индивидуалне лексике у српском језику са творбено-семантичког и стилистичког становишта (на корпусу именица) исп. Ивановић 2011 и тамо приложена литературу.

видуалне лексике у корпус великог описног Речника САНУ, која се, средином 20. века, развила између два најзначајнија лексикографа тога времена, Р. Бошковића и А. Белића.⁴

1.3. Имајући изложено у виду, у наставку рада посветићемо се расветљавању следећих питања:

1.3.1. У првом делу рада, извешћемо творбено-семантичку анализу глагола, придева и прилога, који уз именице чине целину корпуса индивидуализама у српском језику. На тај начин, биће заокружен преглед индивидуалне лексике у оквиру језичког система који је започет у раду Ивановић 2011, чиме ће се поставити основ за даља, целовитија истраживања овог типа лексике, пре свега у домену општих творбено-семантичких одлика граматичких класа, као и њихових функција у целини лексичког фонда.

1.3.2. У другом делу рада, насловљеном *творбено-стилске одлике индивидуализама у српском језику*, изнећемо наводе о ауторима индивидуализама и аспектима њихове творбе, односно употребе. Овим наводима ћемо настојати да, на основу свега што смо изложили о теми, расветлимо природу индивидуалне лексике као засебне лексичко-семантичке и лексичко-стилске целине у српском језику.

Творбено-семантичке одлике глагола, придева и прилога

2. Творба глагола

За разлику од класе именица, у чијој анализи преовлађују творбено-семантички чиниоци, у анализи глагола морали смо прибегнути већем броју критеријума за анализу. Тако се, при класификацији глагола, као релевантан наметнуо и *мотивни кристеријум*, који укључује посматрање речи (и врста речи) из којих су глаголи изведени (нпр. *брежуљички*, *озбиљисајки*, *ђавољачијки* и сл.).⁵ Са друге стране, разматрање творбене структуре глаголских индивидуализама истовремено је захтевало и њихову даљу класификацију према префиксима и суфиксима који су учествовали у њиховом грађењу.

Иако, прегледности ради, прикупљену грађу засебно излажемо према оба критеријума: мотивном и творбеном, треба имати у виду да се готово увек дешава да се, у грађењу индивидуализама, поменути два аспекта глаголске творбе међусобно надопуњују. На тај начин се, у значењу изведених глагола, преплићу значењски елементи основе са значењем префикса и суфикса који учествују у њиховој творби, што знатно отежава њихово класификовање.

2.1. Мотивација изведених глагола

Као једна од најизразитијих тенденција језичког стваралаштва истиче се тежња као образовању нових речи модификацијом већ постојећег језичког материјала. Сагласно овоме, готово сви глаголи који су у Речнику САНУ маркирани као индивидуализми имају сложену структуру. Овим глаголима заједничка је

4 О детаљима ове полемике, као и о статусу индивидуализама у савременој српској лексикографији в. Ивановић 2011.

5 „При класификовању глагола намеће [се] потреба да их посматрамо, пре свега, према речима од којих су изведени“ (Стевановић 1975: 574 и д.).

наглашена експресивност која, у комбинацији са њиховом творбеном основом, одражава динамизам глаголске радње.

2.1.1. Глаголи изведени од именица. Глаголски индивидуализми који настају од именица деле се на следеће групе:

а) *Глаголи од заједничких именица.* Судајући према прикупљеној грађи, овим глаголима се, на формалном плану, динамизује појмовно значење именице, чиме се семантички садржај именице преноси на егзистенцијални план. На овај начин, добијају се глаголи који означавају сродност или искуство бивања (аниматним или неаниматним) појмом који им стоји у основи: *брежуљити* („бити испупчен, пупчити се, издизати се“), *ђулијти* („развијати се у цветове, цветати“); *ластивити* („понашати се као ластавица, бити хитар, полетан“); *океанити* („ширити се, простирати се као океан“); *ђорилизирајти се* и сл. Уп. примере:

„Тако ћете саставити / читав петосплет, / Соколити, ластавити, / много, много лет“ (Костић Л.); „Изнад глава засвођено ... грање кроз које се океани небо“ (Ђоновић Ј.), и сл.

б) *Глаголи од властитих именица.* Глаголи изведени од властитих именица настају као изрази перифрастичке идентификације носиоца глаголске радње са познатим носиоцем личног имена који им стоји у основи. На овај начин, извођење глагола од властитих именица може се посматрати и као тип творбено мотивисане антономазије, као фигуре „преименовања“ којом се особина говорника супститује личним именом које стереотипно означава одређени скуп особина (уп. Ковачевић 2000: 77–90): *деловати* као проналазач, откривати непознато“); *омајаковскијти*, *окрлежити*, *рајковати* („дати, наметнути нечему особине Мајаковскове, Крлежине, Р. П. Ногове поетике, схватања итд.“); *осветозаријти* („прожети, надахнути духом Светозара Милетића“); *николисајти* („понашати се у складу са наслеђем Књаза Николе“); *ловћенисајти*, *дубровчанисајти* („угледати се на песнике одређеног културног круга, писати у њиховом духу“). Уп. примере:

„Омајаковскио сам себе, | окрлежио вријеме | па | сада | рајкујем“ (Ного Р. П.); „Дуго ћеш, дуго Српством пирлати – | Сипаћеш ове свете честице ... | На кога пане срце мајушно | Да га озари, Осветозари“ (Змај Ј. Ј.); „Пјевао [је Филип Ковачевић] о Ловћену и Књазу Николи ... Пред смрт се вратио у своје рођено мјесто и оставио овај заветни натпис: Ловћенисао, Николисао“ (Павићевић М.), и сл.

в) *Глаголи од ономајтојејских именица и узвика.* Глаголима изведеним од ономајтојејских именица и узвика означавају се манифестације душевних стања, расположења, односно емотивних реакција говорника: *дундуликајти* („свирукати, ћурликати“); *задогодати*; *зајујурукати*; *ђрђуцнујти*; *замамољити* („почети мрмљати, нејасно, неразговетно проговорити“); *захахакајти*; *захурликајти*. Уп. примере:

„Однекуд зурла и добош задодода“ (Стипчевић А.); „Лагано ви тамо!“ ђрђуцну Сурла (Цвијановић Н.), и сл.

2.1.2. Глаголи изведени од придева и прилога. Овим глаголима, уопштено гледано, постиже се идентификација глаголске радње са придевским или прилошким квалитетом који стоји у глаголској основи. На тај начин настају следеће речи: *озбиљисајти* („озбиљно говорити“) и *ђавољачијти* („играти се, забављати се“) – изведене од придева; односно *догволичити се* („дволичењем, претварањем доспети“) – изведена од прилога. Уп. примере:

„Него сад мислим да би већ време било да се ... иде ... поче да озбиљише онај други ћуталица“ (Грчић-Миленко Ј.); „Мујсао браду, ђавољачио њоме узевши је у шаку и пуштајући низ дланове (Јелић В.); „Тај је доста превара починио за славу божју, ал ипак не може да се у небо додволичи“ (Стефановић С.), и сл.

2.2. Префиксална тиворба глагола

Узети у целини, глаголски префикси имају улогу да у основну структуру глагола унесу одређене, више или мање изражене, морфолошке и семантичке модификације. Поред овога, префикси глаголских индивидуализама деле и заједничку функцију истицања или појачавања експресивног значења глаголске основе, што се постиже комбинацијом семантичког потенцијала глаголског префикса са семантиком мотивне речи глагола. При томе, глаголска динамика делује као елемент повезивања префикса и глаголске основе у заједничку целину.

2.2.1. Префикс до- Префикс **до-** у грађењу индивидуализама има двојаку улогу.

а) Употребљен уз глаголе кретања, овај префикс означава *долажење*, односно *приближавање одређеној зраници, проситорној или временској*. Тако је код глагола: *добрујавати* („допирати брујећи (о звуку)“); *докудецайти* („довући се, догегати“); *домирати* („допирати замирући, губећи се“); *доирагайти* („доћи по трагу“). Уп. и фиг. значење гл. *докомендијати* („отићи, доспети шалећи се, комедијајући“). Примери:

„Једва [сам] чуо музику која је одозго ... добрујавала“ (Винавер С.); „По средини чучи усамљена барка; / с побочне обале домиру одјеци“ (Петровић В.); „Е де де, причај даље, лукава докторко, до чега сте докомендијали“ (Ђорђевић П.), и сл.

б) Употребљен уз глаголе апстрактног значења, који означавају неко стање, исти префикс означава *довршавање*, односно *комплетирање неке радње која је у глаголској основи: досветити* („довршити освету, сасвим осветити“); *доузнати* („сазнати у танчине, доконати“); *домегданити* („победити на мегдану“); *доциљити* („погодити циљ“); *докојчати* („закопчати до краја“), и сл.

У творби индивидуалних глагола може се срести и двоструко комплетивно значење, које се постиже комбинацијом префикса **до-** са другим комплетивним префиксом, **за-** или **ис-**: *дозаразити* („заразити, затровати у још већој мери“); *доиспуни* („попунити, испунити до краја”). Примери:

„На што слутиш зарушена ћордо? / Хоћеш ли ми отца досветити“ (Ботић Л.); „Роје се [скакавци] отле без престанка, / ... Доиспуне и Косово поље“ (Сарајлија М. С.);

2.2.2. Префикс за- Међу глаголским индивидуализмима, префикс **за-** поседује различите компоненте значења. Ипак, основна је она којом се истиче *почетак или крај радње: забогвати* („завладати у својству бога“); *заљљанити* („појавити се као љиљан“); *задемони* („почети беснети, побеснети“); *забрдити* („почети упорно тврдити једно те исто“) – за почетак гл. радње; односно: *забожити се* („постати бог“); *занебити се* („учврстити се на небу“); *закрушкови* („добити облик крушке“); *загуњити* („обрасти густом травом“); *зајайраити* („обрасти, прекрити се папраћу“); *залеђити* („доћи коме за леђа, заобићи“) – за крај гл. радње. Примери:

„Бог постаје тек онда када забогује у нашем срцу“ (Ђурић М.); „Глас јој је био танак ... а облик јој се закрушковио“ (Божич Г.); „Свештеник је први главар људма био: / Поп се запопио па бог забожио“ (Ненадовић Љ.).

Као посебне семантичке подгрупе групе индивидуалних глагола са општим значењем почетка/завршетка радње, изведене префиксом **за-**, издвајају се:

а) *злаголи којима се означава настџанак покретџа: залейзати* („почети се кретати у виду лепезе“); *замаказати* („почети правити прстима руке покрете слично маказама“); *зайаритати се* („размахати се, разиграти се живо, помамно“); *зацейперлисати* („заиграти ситно, зацупкати“); *зачиграти* („заиграти попут чигре, заколутати“); *зашкакољити* („благо додирнути, лако зашкакљати“), и сл. Примери:

„Нема у Банату вечерњих комушања ... не дере јуначки ступа-набијача нит на њој поиграва запарипана дјечачина“ (Ђопић Б.); „Окице Биканове зачиграше са шуштавице у руци на шуштавицу на тегзи“ (Божић Г.); „Вјетар однекуд бану и тромо заљуља грање, зашкакољи га, поигра се“ (Костић Д.).

б) *Глаголи почетне емисије звука: заврешенати* („зазујати, заврјати као вретено“); *зажромадати* („забубњати тешким, потмулим ударима“); *замамољити* („почети мрмљати, нејасно, неразговетно проговорити“); *зашеноркати* („запевати пискутавим, високим (тенорским) гласом“); *заширитати* („изговорити с тешкоћом, замуцати“); *захахакаати* („грохотом, бучно се насмејати“); *захурликаати* („заурлати“), и сл. Примери:

„Граната завретенa изнад њих и парчад гвожђа опоменуше их да устану“ (Вујачић М.); „Онај пискутљивко послџе дахтаве станке, коракне у ходник па зашенорка према њима: — Љубав, ах щубав!“ (Божић Г.); „Сумња ... заштра писар посве сметен — против мому поштењу“ (Виенац 1885).

2.2.3. Префикс из- Овај префикс учествује у грађењу индивидуалних глагола који означавају *постизање неког циља*; односно *задовољења пошребе или смирења емоција долажењем до резултата: извездити* („излучити као искру, звездицу, изискрити“); *изгалијати* („тешким радом нешто зарадити, стећи“); *испашрипитисати* („урадити нешто патриотски, постићи нешто патриотизмом“); *исфокстротити* („стећи, добити играјући фокстрот“); *изгосподовати* („постигнути задовољавајући господске прохтеве“), и сл. **Примери:** „Све љето сам ... просједила за оном сретном машином, не би ли штогођ изгалијала“ (Ђопић Б.); „Народ ... не види разговетно ни да су ови нешто издали, ни они нешто испатриотисали“ (Гарашанин М.).

Будући да емоционално стање може бити праћено карактеристичним гестовима или гласовима, глаголи на **из-** могу задобити и секундарно ономотопејско значење: *изгракшати* („гракћући објавити“); *изжромовити* („гласно, бучно, са афектом изговорити“), и сл.

2.2.4. Префикс над- Овај префикс најчешће учествује у творби индивидуалних глагола који имају опште значење *надмашивања постпозитивних резултата: надљудити* („надмашити људским особинама“); *надмачити* („постигнути победу пишући, служећи се пером као мачем“), и сл. Примери:

„Још је он на један довитљив начин — и мудри — надљудио све Курлане редом“ (Божић Г.); „Куд си мачем наперио | Туд си пером надмачио“ (Змај Ј. Ј.).

2.2.5. Префикс о- Индивидуални глаголи који се граде помоћу овог префикса углавном настају од именичких основа, и означавају *пошитоно прожимање или обухваћање субјекта једном особином, физичким или духовним сџањем*. Такви су глаголи: *ољубавити* („претворити у щубав, заменити щубављу“); *ожаочи-*

ићи („убости жаоком, пецнути, жацнути“); *ојуковничийи*, *осаветничийи* („про-извести некога у чин пуковника, звање саветника“), и сл. Примери:

„Ољубављена мржња доводи Ромеа и Јулију у костурницу Капулетига“ (Костић Л.); „И њега је било по руским ордијама, а после га ... ојуковничише и осаветничише и пензионираше“ (Шапчанин М.).

2.2.6. Префикс од- Уз помоћ префикса **од-** граде се несвршени глаголи који имају опште значење *узвраћања радње*: *одгрцаваићи*; *одзвркеићи*; *оийеливани-ићи*. Примери:

„Ипак истрајно даље одгрцава путем својим“ (Винавер С.); „Цумле сад за мном, по-вече, њој под прозоре, да отпеливаним“ (Настасијевић М.).

2.3. Суфиксална творба глагола

У творби глаголских индивидуализама продуктивни су сложени суфикси **-исати**, **-овати**, **-чити** и **-нути**.

2.3.1. Суфикс **-исати** долази претежно на именичке основе глагола. Индивидуални глаголи сложени са овим суфиксом имају опште значење *ишрајне и активне радње која се изводи или ишраје по узгледу или у духу појма у основи*. Такви су глаголи: *аждајисаићи* („беснети, пустошити“); *аисанисаићи* („издржавати хапс“); *бокалисати* („испијати пиће бокалима, прекомерно пити“); *вандалисаићи* („дивљачки уништити или оштетити (неку културну вредност)“); *културисаићи* („живети културно“), и сл. Примери:

„А Немци ... пропали очигледно, још су аждајисали“ (Секулић И.); „Па је проводио два живота: у апсани – апсанишући, а по сокацима – сокачки“ (Винавер С.).

2.3.2. Са готово идентичним значењем су и глаголи на суфикс **-овати**: *бесмртовати* („живети као бесмртник“); *човековати* („проводити време као човек“); *вуковати* („живети као вук“); *детшовати* („проводити детињство, бити у дечјем узрасту“); *ледовати* („бити у стању залеђености, бити лед“), и сл. Примери:

„Нема ли љубави, човек нема оно ... чиме човекује и бесмртује“ (Поповић Ј.); „Да човек нађе човјека, мора и сам бити човјек. Пас се дружи с псом, вук вукуюје с вуком“ (Козарч. Ј.).

2.3.3. Суфикс **-чити**, са видним пејоративним призвучком, служи за грађење индивидуализама са ироничним призвучком и општим значењем *ионашања*: *глумачићи* („понашати се извештачено, с позом“); *граматиичићи* („изражавати се сувише учено, у тешким реченицама“); *ђавољачићи* („играти се, забављати се“), и сл.

2.3.4. Суфиксом **-нути**, којим се граде тренутно-свршени глаголи *блеснуићи* („нешто блесаво рећи, лупнути“); *дојнуићи* („узети малу количину млека из дојке, мало посисати“); и *дражнуићи* („узнемирити, дирнути“); у исказу се путем перфективизације постиже експресија глаголске радње.

2.4. Глаголске сложенице

Међу индивидуализмима, глаголске сложенице имају специфичну творбе-но-семантичку структуру. Њихов први део (именичка или придевска основа) означава опис или квалификацију радње, док други (глаголски) део ближе одређује елементе динамике у којој се та радња врши.

На тај начин, од **именице и глагола** настају: *богоштрајајити* („животарити, дотрајавати у побожности“); *вијекоувјечити се* („уселити се заувек, остати за сва времена“); *џромоборити*; *злотрзавати* („потрзати некога на тежак пут, излагати га незгодама“), и сл; а од **придева и глагола** и *јогуњудиити се* („опирати се ђудљиво, јогунити се“); *велерјечити* („говорити крупне речи“). Примери:

„То је било сједиште ... оних попова који би своју ... мисију на земљи већ били извршили те спремајући се за небо последње своје дане **боготрајали** овдје (Кулунџић З.); „Продужићемо поса брижно започет / Што нам се ‘номад тако **јогуњудио**“ (Змај Ј. Ј.).

3. Творба придева

3.1. При творби придевских индивидуализама, запажа се употреба оних модела који, на експресиван начин, истичу одређене духовне, а ређе и физичке особине. Та експресивност се постиже избором појединих суфикса, у комбинацији са избором мотивних речи које стоје у њиховој основи.

3.1.1. Суфикс **-ав**. Уз помоћ овог суфикса граде се придеви са општим значењем *преовлађујуће карактерне особине*: *врашкав* („враголаст“); *измицав* („који радо измиче“); *кавџав* („пун кавге, борбе“), и сл. Примери:

„Међу њима [је] завладао неки мртви мир ... који је произилазио ... из **измицавог** околишања једнога пред другим“ (Козарац Ј.); „Ено куће Калмитанових, / црвене међе негдашњег нашег бојшпта | у **кавгаве** дане“ (Стипчевић С.).

3.1.2. Суфикс **-ан**. Према мишљењу П. Скока, суфикс **-ан** нема одређено значење, већ само морфолошку функцију попридевљавања мотивних речи (Скок 1971¹: 36). Међу индивидуалним придевима запажа се коришћење овог својства суфикса **-ан** у грађењу придева од именица са префиксом **без-**, чиме се добијају префиксално-суфиксални деривати: *безбрежан* („неограничен, неодређен“); *безљубаван* („који нема љубави, у коме нема љубави“); *безнародан* („који нема националне свести, однарођен“); *безошвишећан* („који се врши без давања одште-те“); *безукоран*; *бесавезан* („који је без везе, без смисла“); *бескњижан* („који је без књига“); *бескостуран* („који је без костура; фиг. бескарактеран“); *беспроблеман* („у којем нема проблема“); *бесирошан* („који не изискује трошкове, бесплатан“); *бесцензуран* („који не подлеже цензури“), и сл. Примери:

„Ил пустињом **безљубавном** | Хоћеш срце да ти блуди?“ (Шапчанин М.); „Одакле [надимак] Цензура у **бескњижном** селу — немам знања да саопћим“ (Калеб В.).

3.1.3. Суфикс **-аст**. Овај суфикс типично означава *сличност са речју која стоји у основи придева*. Тако је са придевима: *блеснаст*; *вршуљаст* („сличан вртлогу, вихору“); *гадураст* („у игри речи, у вези са „гадура“, који има особине гадуре, гадан“); *ојруљаст* („донекле издужен, дугуљаст (о телу, деловима тела)“); *орлуљаст* („који подсећа на орла, сличан орлу“) и сл.

3.1.4. Суфикс **-љив**. Овим суфиксом типично се означава *склоност ка вршењу радње која произилази из (негајивне) карактерне особине изречене придевском осномом*: *заратљив* („који је увек спреман да почне рат, борбу“); *облизљив* („који изазива жељу за јелом и пићем“), и сл. Примери:

„Слави газда Пере имендању славу ... ове су његове славе и **облизљиве** и по јелу и пилу“ (Драженовић Ј.); „**Заратљиви** критик Матош као уредник ... може се замисли-

ти тек до прве придике да некима ... критиком не јамчи да њихово писање није слабо“ (Шимић С.).

3.1.5. Суфикс -овит. Суфиксом **-овит** означава се *испуњеност* једном доминантном особином, у примерима *дановић* („дневни; јарки као дан“) и *зимовић* („студен, хладан“).

3.1.6. Суфикс -ски (-чки, -шки). Уз помоћ овог суфикса граде се придеви са општим значењем *сродности* *послужка* са (*метафорично схваћеним*) појмом у основи: *богињски* („који је као у богиње“); *доларашки* („који послује с доларима“); *кајсијски* („који је налик на кајсију“). Примери:

„Доктор Сабундаловић ... у овом свијету *доларашких* ... скоројевића ... подијелио је ... свијет на „људе“ и „двоношце“ (Маринковић Р.); „Са усана јој цвао *кајсијски* росни смијешак“ (Косор Ј.).

3.2. Сложени придеви

У творби индивидуалних придева нарочито су продуктивни сложени придеви. Они обично настају спајањем именичких, придевских или прилошких синтагми у једну реч. Према структури, придевске сложенице се деле на следеће групе:

3.2.1. Од именице и придева настају придеви код којих именица означава или наглашава порекло појма, а придев квалитет који је приписан том појму: *витешкородан* („који рађа витезове“); *генијородан* („који рађа геније“); *богозабораван* („који је заборавио на бога, безбожан“); *богосилан* („пун вере у бога“); *богострашан* („богобојажљив“); *бојељубан* („који радо иде у бој, борбен“); *бојетворан* („који даје боју нечему“); *ведознан* („који зна Веде“); *верокрејак* („који је чврст у вери“); *виножедан* („који је увек жедан вина, склон пијанству“); *горошуман*; *грехоџан* („који је пун, препун греха“); *гривокрил* („који је бујне гриве“); *дивоуман* („који је изванредно развијеног, блиставог ума“); *длановидан* („раван као длан, сасвим раван“); *духовид* („који продире у смисао, у срж ствари“); *заслугопрајни* („који прати заслуге, који се добија за заслуге“); *зв(ј)ездоосић* („звездан“); *зороведар* („ведар као зора“); *кололећан* („који лети облику колутова, кругова“), и сл. Примери:

„Нек се с својом војском врати / преко Рисна и Грахова / у *витешкородној* Босни“ (Његош П. П.); „Есхил је ... највећи песнички геније што га је ... изнедрила *гениородна* Хелада“ (Ђурић М.); „Од пушчана и топовска / Дима густа *кололетна* / Нити једна нити друга / Знаше војска када мрче“ (Његош П. П.).

3.2.2. Од прилога и придева граде се придеви са општим значењем квалитета. Ово значење обезбеђује придевска основа, при чему прилог служи за допунско одређење или модификацију тог квалитета: *бистрозорки* („који јасно види, који има оштар вид“); *благоднамењен* („који је намењен добру, користи“); *благоднебрижљив* („ненамештен, природан“); *благопојан* („милозвучан“); *благоднашан* („пријатан, сладак“); *брзоморан* („који брзо убија“); *бујношарен* („који је живо, раскосно шарен“); *глуводобни* („који се појављује у глуво доба, поноћни“); *гргостасан* („огроман, горостасан“); *гргосићан* („чија уста грде, хуле“); *грубочулан* („који је грубих чула“); *далекогласан* („који се надалеко чује“); *далекокроч* („који има дуг корак“); *дубокоцеј* („који је дубока џепа, богат, имућан“); *дугосићабљик*; *дугоскућ*; *златосићол*; *зреложитан* („који има боју зрелог жита, који подсећа на зрело жито“); *грубочулан*, *младомомачки* и сл. Примери:

„Игре и сва друга движенија код њих су тиха, љупка и благонебрижљива“ (Стерија Ј. П.); „Нешто животињско, грубочулно било је сада у овом округлом, подадулом, пуном лицу“ (Ђорђевић П.); „Поновно се ускомеша као некад у младомачким жучностима и хтједе планути“ (Божић Г.).

3.2.3. У складу са тенденцијом ка слободном грађењу индивидуалних придевских сложеница, не чуди ни то да се у грађи могу наћи и сложени придеви који у основи имају предлошко-падежне конструкције: *доњегашињи* („који се по годинама одмах до некога“); *надимен* („који се не може назвати само једним именом, који се опире именовану“); и *недоиун* („који још није пун, недопуњен“). Примери:

„Брат му Васо брата заступио, | Доњегашињи брат га заменио“ (Сарајлија М. С.); „Пркосно ... је говорило из њих [војника] нешто, нешто безимено или надимено, чији су синови они, и чија крвава обележја на себи носе“ (Секулић И.).

4. Творба прилога

У творби индивидуалних прилога најпродуктивнији су суфикси **-ице** и **-ски**.

4.1. Уз помоћ суфикса -ице граде се експресивно или стилски маркирани прилози *бестражице* („не остављајући трага“); *калиграфнице* („калиграфски“); *магнивице* („у магновењу, кроз магновење“); и *оборице* („оборено, сагнуто, погнуто (од туге)“). **Примери:** „Писао је калиграфнице; играо је магнивице“ (Змај Ј. Ј.); „По Сахари нема пута, / Нема по њој гтазе, / По пиеску јој бестражице | Сви путници газе“ (Прерадовић П.).

4.2. Уз помоћ наставка -ски (-чки, -шки), који егзистира и као прилошки суфикс, граде се прилози са општим значењем *идентификације глаголске радње са основом*: *аветачки* („аветно“); *бандарски* („заједљиво, шеретски“); *голубански* („као голуб“); *горилски* („као горила, животињски“); *жрудачки* („збијено, у гомили“), и сл. **Примери:** „Између нас аветачки / Један црни лабуд броди“ (Шантић А.); „Место да се жрудачки залете у мрак и телима навале на запенушану мутну бујицу ... они мирно ... шљакају“ (Давичо О.).

4.3. Сложени прилози

Од **именице и прилога** граде се прилози: *богоодано* („са оданошћу, преданошћу богу“), *галебокрито* („лако покретљиво“); *истиолико* („исто толико“); а од **броја и прилога** прилози: *једногрно* („грбећи се, клањајући се на исти начин“); *једнокрсно* („истим знаком крста, уместо потписа“); *једноочно* („својим очима, лично“); *једношрно*, *једноусно*, *једноушно* и сл. Примери:

„Савонарола је умро, храбро и богоодано“ (Нушић Б.); „Једногрно начинисмо | Дубок комплимент“ (Змај Ј. Ј.); „Топове смо једноочно / Сами видели“ (Змај Ј. Ј.).

5. Творба индивидуализама према врстама речи

У општем прегледу индивидуализама према врстама речи, који су обрађени у 17 томова Речника САНУ, запажа се следеће:

Главнина индивидуалне лексике у српском језику реализује се кроз **именице, придеве, прилоге и глаголе**. У грађи се далеко ређе налазе индивидуализми који припадају другим врстама речи.⁶

а. Најбројнији су индивидуализми који припадају класи **именица**. Они се у највећој мери остварују у семантичким доменима носилаца особина и вршилаца радње, као и у домену апстрактних именица.

б. Као што је у раду већ наглашено, у творби индивидуалних **глагола** избор мотивне основе игра подједнаку улогу као и избор афикса који учествују у њиховом грађењу. Нарочито је продуктивна творба глагола од основа заједничких и властитих именица, чије се значење модификује низом префикса и (сложених) суфикса.

в. При творби **придевских** индивидуализама, најпродуктивније су сложене. Сложени придеви настају комбинацијом придева и именице, односно прилога, при чему придевска основа обезбеђује опште својство квалитета, а именица, односно придев идентификују или модификују тај квалитет. Из овог разлога, придевске сложене се користе у контексту описивања и нијансирања сложених комплекса (најчешће људских) особина.

г. Творба индивидуалних **прилога** примарно је везана за модификацију описа глаголске радње. Комбинацијом суфикса **-ски** и **-ице** са творбеним основама прилога, у опис се уносе елементи говорниковог става према датој радњи, односно ситуацији у којој се она одвија.

Творбено-стилске одлике индивидуализама у српском језику

6. Творба индивидуализама према ауторима и књижевним епохама

Судећи према прикупљеној грађи, у творби индивидуалне лексике оцртавају се знаке стабилног лексичког континуитета. То у основи значи да се у грађењу индивидуализама, почев од епохе романтизма па до модерне књижевности, понављају сродне творбено-семантичке тенденције. Другим речима, приметно је да представници потоњих књижевнојезичких периода граде индивидуализме по сродним творбено-семантичким обрасцима као и њихови литерарни претходници, чиме се у српском језичком стваралаштву 19. и 20. века читава висок степен уређености и поштовања утемељене језичке форме.

Међутим, овакво стање не искључује ни постојање одређених, јасно уочљивих, *личних тенденција* у творби индивидуалне лексике, које не нарушавају претходно уочени континуитет. Преглед творбе индивидуализама према ауторима, који је изведен као део целовите анализе њиховог корпуса, открива да се помануе тенденције остварују на више начина. Појединим ауторима својствено је угледање на творбене и семантичке моделе одређених функционалних стилова, дијалеката, па и страних језика (старогрчког, немачког и сл.); док се други радије окрећу творбеном алудирању на литерарне претходнике, као и на текстове који су им послужили као узор. Коначно, лексичка креативност у књижевном тексту може се остваривати и творбено-семантичким средствима, при чему се ин-

6 Нарочито су ретки тзв. *функционални индивидуализми*, тј. за једну прилику сковани везници, предлози и речце. Ове речи по правилу имају сложену структуру и семантичку вредност (елементе пунозначних речи), дијалекатско порекло, а у језику се реализују углавном у оквиру поетског израза појединаца, нпр.: *ошкаконо* („откако“); *ошкадгод* – везници; *испосред* („из средине, из средишта“); *издно* („са дна, из дна“) – предлози; *богбуди* („што Бог да“) – речце.

дивидуално скваном лексемом, обично у полемичком тексту, преноси ауторов став о појму или појави која се на тај начин идентификује (нпр. *жандарокраиџија*, *беишњарлук*, *кулџурисаџи* и сл.).

Имајући ово у виду, корпус индивидуализама забележених у Речнику САНУ сортирали смо према њиховим ауторима – песницима, писцима и преводиоцима – који их, у српском књижевном језику, употребљавају у највећој мери. На тај начин, добили смо општи преглед личних тенденција у грађењу индивидуалне лексике у новијој српској књижевности, као и преглед њене дистрибуције према књижевним епохама (почев од романтизма). Поменути преглед, у кратким цртама, излажемо у наставку рада.

6.1.1. Једног од најплоднијих лиричара раног романтизма, **Симу Милутиновића Сарајлију**, одликују његован уметнички израз и лексика која има изразито индивидуалан карактер. У његовом опусу нарочито су бројни индивидуализми поетско-религиозне тематике, којој је Сарајлија као песник нарочито склон: *бесконечник*, *божовство*, *божомолба*, *зрехојун*, *засейство*, *крзност* („бит, суштина“), *нижедушан*, *обосвейски* („који припада и земаљском и небеском свету“), и сл. Приметно је да ове речи у Сарајлијином опусу углавном настају према црквенословенском моделу.

6.1.2. Значајан корпус индивидуализама у поетском изразу романтизма налазимо код **Петра II Петровића Његоша**. Ово се може правдати утицајем његове богате лектире, пре свега руских и грчких извора; али и видним утицајем С. М. Сарајлије на Његошев књижевнојезички израз. Код Његоша налазимо следеће речи: *безбож*, *бистросјајност*, *богохранилица*, *бојељубан*, *вишешкородан*, *зромамешаишељ* („громовник“), *коловијини*, *крволијини*, *лијејокудрав*, *несложница* и сл.

6.1.3. Индивидуална лексика **Ђорђа Марковића Кодера**, аутора по много чему особеног израза у српској књижевности, представља резултат дубоког промишљања народног језика, његових изражајних могућности и фолклорних модела, на које се наслојава индивидуално ауторско искуство. Међу Кодеровим индивидуализмима, који чине хетерогену групу, нарочито се издвајају изведенице деминутивне и хипокористичне семантике, као и наглашене еуфонијске природе: *досевак*, *голушан* („голуждравац“), *лелујкаџи се*, *меновешаџи* („двоумити се, колебати се“), *милогорка* („врста птице“), *млакалац* („топао ветрић“), *муџица* („замућена вода“), *настралац*, *обнокџиџи*, *огорчица*, *врџуџаџи се*, *загонешак*, *зусенишије*, *кројисрећа* и сл.

У позном романтизму, употреба индивидуализама везана је најпре за стваралаштво Лазе Костића, Ј. Ј. Змаја и Ђ. Јакшића. Код ових писаца, индивидуализми добијају своју пуну поетску функцију и статус стилског средства у српској књижевности.

6.1.4. Код **Лазе Костића**, приметно је угледање на језик претходника, пре свих С. М. Сарајлије и Кодера. И поред овога, Л. Костић, делом и под утицајем стране лектире, али и модела народног језика, успоставља сопствени модус творбе индивидуализама, окрећући се пре свега култивисаном грађењу сложеница које постају „заштитни знак“ његове поетике: *богогодник*, *богохвалка*, *весловиј* („који се покреће веслима“), *декламанка*, *дивоуман*, *дуђоскуџ*, *злајшосџол*, *кажи-час*, *кошџаник*, *нејомир*, *нејровир*, *обезум*, *ољубавиџи* и сл.

6.1.5. У језичком изразу **Јована Јовановића Змаја** видљиво је, најпре, окретање ка народним моделима творбе речи. За разлику од Лазе Костића, Змај више скупља индивидуализме у народу и користи овај материјал за сопствене кова-

нице. Стога се у његовом лексичком фонду, све уочљивије што се више приближавамо крају Змајевог песничког опуса, уочавају трагови угледања на народно стваралаштво и дијалекатску лексiku: *безначеље, брежуљити се, бриљати, верокрејак, врбовклин* (као придев), *главогњур, горуљак, дервишдед, дроњевић, зраковети, испунак, истолико, историјада, једношрбно, јогуњудити, калиграфице, неодоље, орлушаст* и сл. Из овог разлога, Змајеви индивидуализми се у већој мери интегришу у српски књижевни језик него што је то случај са лексиком Лазе Костића.

6.1.6. И поезију **Ђуре Јакшића** одликују бројне кованице, које су углавном саздане ради задовољења метричке форме стиха: *безбеда, безначај, беспример* („нешто чему нема примера“), *блашомир, додиркај, онаочарен* и сл.

6.1.7. У позном романтизму, индивидуализми се јављају и код прозних писаца: **Милана Ђ. Милићевића** и **Милорада Поповића Шапчанина**. Заједничка одлика ових писаца јесте ковање индивидуализама који су једноставније творбене структуре и прозирне семантике: *безинтересности, безнамерно, дивилац, заданчивачица* (М. Ђ. Милићевић); одн.: *ојуковничити, дугокакић, буђеларац, бојнопољан, беломлечан, безљубаван* (М. П. Шапчанин).

Будући да се модерна с правом сматра епохом у српској књижевности која, у много чему, преузима језичко наслеђе романтизма, не чуди ни то што се између њених аутора и романтичарских књижевника, управо у домену индивидуалне лексике, уочавају бројне везе и паралеле.

6.1.8. Од писаца модерне српске књижевности 20. века, **Станислав Винавер** представља аутора код кога се индивидуализми јављају у далеко највећем броју. Преглед његове лексике, коју тек чека обимније лингвистичко проучавање, упућује на Лазу Костића као на несумњиви узор. Тако настају кованице: *ајсанисаити* („издржавати хапс“), *вижљотис, гадурасти, гледиво, гребачина* („борба ноктима“), *добрујаваити, ждербобља, ждрањце, најштаквији, незаситој, овоајсански, ойрошјајник, освежица, оченашиља* и сл.

6.1.9. Својим невеликим опусом, али огромним значајем за српски језик и књижевност 20. века, **Момчило Настасијевић** такође спада међу језички ангажоване писце код којих је творба индивидуализама приметна у већој мери. Његову лексiku одликује подражавање фолклорних образаца и народних језичких елемената, који се комбинују са религиозним мотивима и лексичким моделима старе српске књижевности: *безглас, бесина, благодозвола, бладонавираити, благопојан, дошрагаити, злошравница, истинословац, ошћеливанити* и сл.

6.1.10. Позната, поред обимног преводилачког рада, и као предратни сарадник на Речнику САНУ, као и велики проучавалац народних говора који своје есеје објављује у лингвистичком часопису *Наш језик*, **Исидора Секулић** такође спада међу савремене ауторе које одликује систематско коришћење индивидуализама у књижевном тексту. Запажа се да, у овом процесу, И. Секулић радо истражује значењске односе између творбених синонима, као и семантички потенцијал различитих творбених форманата: *аждајисаити, бахатилук, бесповодности, кезаво, незадржај, неосушан* и сл.

6.1.11. Коришћење индивидуализама у српској књижевности везује се и за опус песника **Радована Кошугића**, највише у форми лексичких експеримената који су својствени његовом изразу: *бељан* („бели цвет“); *бубаћ, воњалица* („чуло мириса“); *воћевити, главобрија, дечкарац, зимовити, злурадија, изребруша* („кућа од брвана, брвнара“), *одзвркешаити, ожаочити* и сл.

У овом периоду развоја српске књижевности, индивидуализми се јављају и у корпусу књижевних преводилаца. У складу са авангардним идејама о *културном превођењу* као стваралачком процесу који читаоцу преноси дух оригинала, суштину књижевног дела, јављају се и преводиоци који ангажовано користе језичка средства у преосмишљавању језичког идентитета изворника.

Поред С. Винавера, језички најангажованији преводиоци овог времена су Н. Цвијановић и М. Ђурић.

6.1.12. Познат као преводилац Киплингове *Књи́ге о џунџли* која у његовој интерпретацији задобија назив *Голишан или приче из Индије*, **Никола Цвијановић** представља пример ауторског преводиоца који језички модификује стилски неутралан текст *Књи́ге о џунџли* према фолклорном моделу, како би читаоцу, према властитом уверењу, боље дочарао „зверски“ и „планински“ свет овог дела. Стога се у језику Цвијановићевог превода Киплинга могу наћи бројни индивидуализми мотивисани дијалекатском и архаичном лексиком пореклом из косовско-ресавског ареала: *бездлака* („човек из визуре животиње“), *џлашковић*, *кољић* („вучић“), *камесница*, *залекедићи*, *џолојољаци*, *џрџуцнући*, *вукољуд* и сл.⁷

6.1.13. Руководећи се сродним преводилачким принципом, само примењеним на други тип текстова, **Милош Ђурић** у својим преводима Есихла и Софокла смишљено гради кованице према хеленском метричком узору. На овај начин ствара се превод богат калковима: *крадиваиџра* („Одисеј“), *бриљанбродан*, *васишџлашџиво*, *доживљевина*, *забоговати* и сл.

6.1.14. Коначно, међу писцима који, у другој половини 20. века, ангажовано користе индивидуализме, нарочито се издваја **Оскар Давичо**. Његова лексика одсликава угледање на лексичке обрасце претходника, пре свих С. Винавера и И. Секулић: *вамџирсџиво*, *џрудачки* („збијено, у гомили“), *зреложџиџан*, *кулџури-саџи*, *океаносџи* и сл.

7. Стилски аспекти творбе индивидуализама у српском језику

Поред формалних карактеристика творбе индивидуализама, као и општег прегледа особености њиховог грађења код писаца 19. и 20. века, у раду ћемо рећи нешто и о њиховој унутарњој структури. То, пре свега, укључује разматрање творбених поступака који карактеришу настанак индивидуалне лексику у склопу општекњижевног лексичког фонда; као и преглед општих мотива творбе овог типа лексике у српском језику.

7.1. Акџуелизације

У *Предговору Огледној свесци Речника САНУ* из 1944. године, првом научном тексту који се озбиљније позабавио индивидуалном лексиком у српском језику, Р. Бошковић је индивидуализме поделио на две категорије. Прву категорију чине *хаџакси*, као „једанпут и од једнога писца употребљене речи“. Насупрот овој, неутралној категорији, Бошковић издваја *џесничке и књижевне акџуелизације*, као индивидуализме који и формално могу стајати само у контексту исказа у коме су употребљени, пошто је њихово значење везано за значење околних речи, текста или дискурса у оквиру кога се реализују (према: Бошковић et al.

7 О језику Н. Цвијановића као средству преосмишљавања идентитета Киплингове *Књи́ге о џунџли*, као и о значају његовог преводилачког поступка за српску преводилачку културу прве половине 20. века, в. у Ружин–Ивановић 2009.

1944: 2). Будући да се специфичност актуелизација заснива на немогућности њихове употребе ван специфичног контекста, можемо закључити да овај тип лексике према хапаксима чини засебну, маркирану категорију.

У зависности од специфичних услова њихове реализације, актуелизације можемо поделити у две групе.

7.1.1. Најочљивије су актуелизације формалне природе, тј. речи чија реализација зависи од структуре исказа у оквиру кога су употребљени.

У овом контексту, најпре се издвајају индивидуализми који стоје као делови атрибутивних синтагми. Њихова функција се ограничава на модификацију значења главне речи, са којом чине једну семантичку целину: *бескрајница суза*; *голицајка јама* („голицџива јамица на кожи“); *мач златооклинац*; *палош змијошћирца*; *глава мудролкиња* и сл. Примери:

С њега је у свјетлини *бескрајница суза* сјала (Николић М.); „Али од челика љута оштрица сабље одбита / У поље склизну и бело таче љепотици раме / Баш више обле *голицајке јаме*“ (Ђорић Н.); „Спаваш, сине коњокрото Атре: – / плећа кити *мачем златоклинцем*“ (Костић Л.), и сл.

Међу формалне актуелизације могу се убројати и оне речи које представљају директну алузију на реч пореклом из књижевног језика: *евениуалац* према *интелектуалац*; *доларашки* према *револверашки*, *зракопролиће* („расипање светлости, светлосне појаве“) према *крвопролиће*, и сл.

7.1.2. Далеко је теже идентификовати оне актуелизације чије је значење неодојиво од општег контекста књижевног дела и дискурса у коме се реализују. Као пример се, у литератури, обично наводе сложенице *безњеница* и *кошћаник* Л. Костића, чије се значење може идентификовати само кроз тумачење песама *Santa Maria della Salute* и *Спомен на Руварца*. Овде треба укључити и примере Змајевих *Снохвацица* и Кодерове *Роморанке*, у којима наслов књижевног дела истовремено представља и његово иницијално тумачење.

7.2. Псеудомотивација

О *псеудомотивацији* као творбено-стилском поступку у стварању индивидуалне лексике говори А. Милановић, у раду о филолошкој рецепцији оказионализама у 19. веку. Под овим појмом А. Милановић подразумева сродност индивидуализама са устаљеним творбеним моделима, која омогућује привид њихове припадности регуларним творбеним типовима изведеница и, следствено томе, њихов даљи пријем у књижевни језик (нпр. *роморанка* према *чишћанка*, *ушћаванка*, *шћугованка* и сл.) (Милановић 2009: 249 и д.).

У корпусу индивидуализама забележених у Речнику САНУ запажа се да псеудомотивација чини један од најчешће коришћених поступака при творби. Њено исходиште увек почива у народним моделима творбе, неретко у Вуковом *Рјечнику* као неприкосновеном узору – што значи да, применом овог поступка, аутори махом настоје да створе утисак да новоскована реч већ припада народном језику (нпр. *задисак*, *вилин-храм*, *варанка*, *васељенка*, *змајка*, *заборавље*, *бесћрћница*, *вежикеса* („тврдица“), *женскодоња*, *одгојић* и др.). На тај начин се заобилази процес лексичке регулације, који из језика природно елиминише бројне индивидуално сковане речи; а лексички фонд појединих аутора, замућивањем границе према дијалекатској лексиси, истовремено мистификује и додатно стилизује.

7.3. Избор нестандардних творбених формантиа

Значајан део индивидуалне лексике у српском језику чине изведенице које су настале спајањем мотивне основе и нестандардног творбеног форманта, чиме се у знатној мери утиче на промену њиховог значења или конотације.

7.3.1. Тако, на пример, именица *засебнина* (изведена суфиксом **-ина** према стандардном **-ост**) има материјално значење према устаљеном апстрактном (нпр. „посматрање засебнина у низу“); док именица исте творбене основе, *засейство* (изведена суфиксом **-ство**) има значење негативне духовне особине („има задатак да премама кметове у своје намјерење својим лукавством и засепством“).

7.3.2. Са друге стране, промена конотације творбеним средствима видљива је нпр. код именица *бахайлук* (према стандардном *бахайоси*); *добродошлости* (према стандардном *добродошлица*); *непушашиво* (која у односу према стандардном *непушење* развија секундарно семантичко обележје колективне особине), и др.

8.1. Посматрањем корпуса индивидуализама као засебне целине која се одликује властитим творбено-семантичким и стилским моделима, можемо закључити да они, и поред великог степена аутохтоности према целини лексичког фонда, ипак не представљају до краја самосталну лексичку групу. Разматрањем конвенција у грађењу и употреби овог типа лексике уочавамо да се креативни потенцијал индивидуалне лексике углавном артикулише у оквирима језика књижевности, и то у форми засебног творбено-стилског средства које указује на језички карактер времена и дела у оквиру кога је настало.

8.2. Такође, увид у прикупљену грађу даје потврде за закључак да се индивидуализми, и поред на први поглед бескрајних креативних могућности који њиховим ауторима стоје на располагању, реализују у ограниченом броју конвенционализованих творбених типова и семантичких модела. Удео еуфоније у творби индивидуалне лексике везује се за појединачне ауторе, а њено одређење у контексту анализе ове теме предмет је обимнијих истраживања.

8.3. Са изложеним у вези, запажа се да у творби индивидуализама у српском језику преовлађују две тенденције: **онтолошка** и **културолошка**. Док се **онтолошка тенденција** заснива на сродним идејама у грађењу речи којима се постижу слични изражајни ефекти; **културолошка тенденција** је заслужна за чување и доследно коришћење појединих типова лексике у различитим књижевним епохама и разнородним ауторским стиловима. На овај начин, лингвистичка анализа индивидуалне лексике у српском језику претвара се у истраживање језичког и културног идентитета српске књижевности.

Литература⁸

Бошковић *et al.* 1944: Радосав Бошковић, Јован Вуковић, Кирил Тарановски, „Увод“, *Речник српскога књижевног и народног језика, огледна свеска*, Београд, ix–xix.

Ивановић 2011: Ненад Ивановић, „Индивидуална лексика у српском језику: творбено–семантичке одлике класе именица (на материјалу из Речника САНУ)“, *Савремена проучавања језика и књижевности II/1*, Крагујевац, 79–94.

Ковачевић 2000: Милош Ковачевић, *Стилска и грамаћка стилских фигура*, Крагујевац.

Милановић 2009: Александар Милановић, „Филолошка рецепција околионализма код српских писаца у 19. веку“, *Научни састај слависта у Вукове дане 38/1*, Београд, стр. 243–251.

Мишић 1976: Зоран Мишић, *Крићка песничког искуства*, Београд.

Оташевић–Сикимић 1992: Ђорђе Оташевић, Биљана Сикимић, „Творба околионализма у српскохрватском језику“, *Јужнословенски филолог XLVII*, Београд, 67–77.

Ружин–Ивановић 2009: Татјана Ружин, Ненад Ивановић, „Језик као средство преосмишљавања идентитета књижевног дела (анализа лексике првог српског превода Књиге о џунгли из 1924. године)“, *Зборник радова Филозофског факултета у Нишу*, Ниш, 109–122.

Скок 1971¹: Петар Скок, *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика, књига прва (А–Ј)*, Загреб.

Тешић 2008: Милосав Тешић, „Селективни речник поезије Момчила Настасијевића“, *Седам лирских кругова (прир. М. Тешић)*, Београд, 163–191.

NONCE-FORMATIONS: WORD-FORMATION AND SEMANTIC FEATURES OF VERBS, ADJECTIVES AND ADVERBS; WORD-FORMATION AND STYLISTIC PROPERTIES OF NONCE-FORMATIONS IN THE SERBIAN LANGUAGE (based on The SANU Dictionary)

Summary

The first part of this paper represents the analysis of word-formation, semantic and stylistic aspects in the corpus comprising approximately 250 nonce-formations – verbs, adjectives and adverbs, taken from *The SANU Dictionary of Serbo-Croat Standard and Vernacular Language* (letters: A–O). On the grounds of what has so far been said on the subject by the author, the latter part of the paper contains assertions which are to shed a new light on the nature of nonce-formations as an independent lexico-semantic and stylistic category in the Serbian language

Nenad Ivanović

⁸ У раду се, поред цитиране, доноси литература која није наведена у раду Ивановић 2011.